

KÖNYVJELZŐ

A MEZŐGAZDASÁGTÓL A VIDÉKFEJLESZTÉSIG

III. Falukonferencia

Kovács Teréz (szerk.) MTA RKK, Pécs, 1995. 541 o.

1995. szeptember 7-8-án került megrendezésre a III. Falukonferencia, mellyel az MTA RKK immár hagyományt teremtett. A kétévente Pécssett sorra kerülő találkozókat egyre növekvő érdeklődés kíséri. A harmadik alkalommal a közel 150 résztvevő öt szekcióban vitatta meg az aktuális kérdéseket. Újításnak számít, hogy erre a konferenciára a szervezők külföldi előadókat is meghívtak. A két nap alatt több mint száz előadás és korreferátum készített együttgondolkodásra a falu és a vidék iránt elkötelezett szakembereket. Az előadók többsége elkészítette előadásának írásos változatát. A 100 szerző által írt 80 tanulmányt – melyek a falusi élet minden területére kiternek – Kovács Teréz szerkesztette köteté.

A plenáris ülés első előadásában *Sipos Aladár* akadémikus az agrárgazdaság jövőjével foglalkozott. Az ágazat fellendülésére az ezredforduló körül lát esélyt, azzal a feltétellel, hogy a kormány időben kialakítja gazdaságpolitikai koncepcióját és tesz is valamit a vidéki foglalkoztatás érdekében.

Kovács Teréz „Agrárpolitika – vidékpolitika” című előadásában a két fogalom értelmezésére és szerepére tért ki, majd részletesebben foglalkozott a vidékfejlesztés alapját képező kistérségi fejlesztési koncepciók kidolgozásának és megvalósításának kérdéseivel.

„Az eredményes agrárpolitika nem nélkülözheti a regionális különbségek naprakész ismeretét” – vetette fel előadásában *Fehér Alajos*, aki egy, az agrárjellegű

regionális különbségek mérésére kidolgozott új módszert ismertetett, majd azt vizsgálta, hogy az agrárpolitikának milyen szinten, milyen eszközökkel és hogyan kell kezelnie a területi különbségeket.

Illés Iván, a konferenciaszervező intézmény főigazgatója előadásában a magyar falu válságának gyökereit elemezte. A krízis okaiként a falupolitika és agrárpolitika ellentmondásait és ellentétes ciklusait, valamint a „késleltetett” urbanizációt jelölte meg. Felhívta a figyelmet – többek között – arra, hogy a falusi foglalkoztatási és jövedelmi helyzet stabilizálása érdekében módosítani kell a finanszírozási rendszert, valamint a vidékfejlesztésben az infrastruktúrafejlesztés helyett a munkahelyteremtésre kell koncentrálni.

Pfeil Edit „Kistérségi társulások lehetőségei a falvak fejlesztéséért” címet viselő előadásában az 1990-ben létrehozott önkormányzati rendszer gazdaságossági és hatékonysági elemének hiányát szemléltette egy költségelemzés segítségével, melyben számszerűsítette a jegyzőség és körjegyzőség igazgatási költségárányainak különbségeit. A nyugat-európai országok társulási jogának rövid áttekintése után a hazai kistérségi szerveződések egyik központi problémájáról, a szervezetek jogi formájának megválasztásáról szólt.

Szakál Ferenc „Mezőgazdaság és vidékfejlesztés az újabb európai irányzatok tükrében” című kritikus hangvételű előadásában számos olyan kibontakozást akadályozó problémát vetett fel, amiért a „mezőgazdasággal és a vidéki térségekkel

foglalkozó tudományos kutatás is felelős”. A hibás döntések elkerülése érdekében szükségét látja a hazai kutatók szemléletváltásának, amihez segítséget is kínál néhány európai irányzat bemutatásával.

Philip Lowe a brit vidékpolitikát mutatta be előadásában. Bevezetőjében a vidéki Nagy-Britannia néhány jellegzetességével, majd a 70-es évektől bekövetkezett változásokkal foglalkozott. A vidéki Magyarország és a vidéki Nagy-Britannia között meglévő jelentős különbségek elismerése mellett azokra a közös kihívásokra hívta fel a figyelmet, melyekkel mindkét országnak szembe kell néznie.

A „*Nagyüzemi gazdaságok – családi vállalkozások*” szekcióban elhangzott előadások a nemzetgazdasági szintű áttekintéstől a helyi sajátosságok elemzéséig terjedtek. A szekcióban elhangzottak a következő gondolatok köré csoportosíthatók:

Magyarország esetleges EU-csatlakozásának egyik lényeges előfeltétele a versenyképes agrárgazdaság kialakítása. A megbomlott egyensúlyi folyamatok helyreállításához szükséges feladatok közül *Lentner Csaba* a jelenlegi agrárfinanszírozási rendszer gyökeres átalakítását emelte ki. Megoldásként egy – döntően a földjelzalog alapján hitelező – földhitelintézet létrehozását javasolja, amely az ágazat nemzetgazdasági presztízsének visszaszerzéséhez is nagymértékben hozzájárulna.

Tóth László és *Richard W. Howarth* arra vonatkozóan fejtették ki véleményüket, hogy „az EU és annak agrárpolitikája milyen kérdésekkel, kihívásokkal kerül szembe, ezekre várhatóan hogyan reagál az elkövetkezendő öt-tíz évben, mindezek hatására milyen lesz az az EU, amelyhez Magyarország – és benne a mezőgazdaság – csatlakozhat, illetve csatlakozhatna.”

A gazdaság fejlődésének előmozdításában nagy szerepe van a gazdasági kamaráknak és más érdekképviseleti szervezeteknek is, amelyek megalakulásáról, tevékenységéről, működési tapasztalatairól is olvashat az érdeklődő.

Pachinger Zoltán a cégek közötti gazdasági-pénzügyi-piaci kapcsolat fontosságára helyezve a hangsúlyt egy olyan modellt mutatott be, amelyben megismerhetők egy holland takarmánygyár integrációs törekvései.

Az elhangzott előadások többsége empirikus felméréseken alapult, amelyeken keresztül a szerzők bepillantást engednek a családi vállalkozások indításának hátterébe, döntéshozatali problémáiba, infrastruktúralis viszonyaiba, munkakörülményeibe, szakképzettségi és jövedelmi helyzetébe, valamint több térségben nyomonkövethető az agrárátalakulás folyamata is.

A „*Fenntartható fejlődés*” címet viselő szekció több előadója is körüljárta e kifejezés jelentését, tartalmát, hozzájárulva a fogalom további pontosításához.

Somogyi Sándor kiemelte, hogy „a fenntartható fejlesztés elveit különösen hatékonyan és következetesen kell érvényesíteni a mezőgazdaságban és erdészetben”, majd felvázolta azokat a változtatásokat, melyeket a fenntartható mezőgazdaság, mint célállapot eléréséhez végre kell hajtani.

A fenti elv gyakorlatba való átültetésére még kevés példa akad, pedig utánózható minták sokaságára lenne szükség ahhoz, hogy e divatossá vált és mindenhol hangoztatott kifejezés ne üres szólam maradjon csupán. A kisszámú példa közül egyet azonban e kötet olvasója is megismerhet: *Gyulai Iván* munkája nyomán megismerhető az elv gyakorlati alkalmazásának modellkísérlete egy tipikus magyar aprófa-lu példáján.

A fenntartható fejlődés filozófiája az értékrend általános és környezet szempontú újrendezésével felértékeli a táj és a természeti értékek szerepét. Az e témakörben elhangzott előadások közül *Kupi Károly* és *Tirczka Imre* tájértékelési módszert bemutató munkáját emelem ki, amely hasznos segítséget nyújthat a vidéki térségek fejlesztési terveinek elkészítése során.

Az állattenyésztés fejlesztéséről, mint a vidék és a táj jövője szempontjából alapvetően fontos gazdasági kérdéstről több szerző is írt. Néhány nemzetgazdasági szempontból is kedvezőtlen tendencia kihangsúlyozása mellett felvillan egy-egy olyan lehetőség is, melynek kihasználása egyszerre eredményezhet gazdasági és környezeti hasznot.

„A falusi gazdaság fejlesztési alternatívái”-val foglalkozó szekció iránt volt a legkisebb az érdeklődés, ami mutatja, hogy ezen a területen indul el a legnehezebben a fellendülést jelentő változás. A rurális agrártérségekben – a mezőgazdaság rendbetétele mellett – sürgető feladat a mezőgazdaságon kívüli tevékenységek, vállalkozások gyarapítása. A munkacsoport előadói az élelmiszeripar és a turizmus vidékfejlesztésben betöltött, illetve betöltendő szerepére helyezték a hangsúlyt.

A falusi gazdaság fejlesztésének „puha” tényezője a helyi társadalom aktivitásában rejlik. E tényező jelentőségét ma már hazai tapasztalatok – pl. a Magyarországon négy éves múltra visszatekintő 4H klubok – is bizonyítják.

Ez a gondolat azonban már átvezet az „Önkormányzatok – falumenedzselés” szekció témájába.

Közösség, kapcsolat, együttműködés – e három kifejezés szerepelt talán leggyakrabban az előadásokban. A helyi- és kistérségi együttműködésekkel, társadalmi kezdeményezésekkel kapcsolatos általános megállapítások mellett több reményre alapot adó példa, követendő gyakorlat is közkinccsé vált. Pl. *Faludi Erika* a Baranya megyei Kispad alapítvány munkájáról számolt be. „Az alapítvány beszélgetőkörök, térségi hálózatok, tanfolyamok szervezésével foglalkozik azzal a közvetlen szándékkal, hogy segítse az együttműködést, a helyi cselekvés kibontakozását, hogy bátorítsa, megerősítse, kapcsolatokhoz és információkhoz juttassa

az aprófalvak szerveződéseit, nem tévesztve szem elől azt a hosszú távú célt, hogy mindez a falusi térségek harmonikus fejlődése, megerősödése, valós értékeinek felismerése és megőrzése érdekében történik.” *Juhász Erika* pedig egy Komárom-Esztergom megyei falu „kiugrását”, a siker hátterét (vállalkozás, falumenedzselés, közösségi kohézió) elemezte.

A „Szociális problémák – szociális kapcsolatok” szekcióban a munkanélküliségről esett a legtöbb szó, ami a falusi térségekben eddig súlyánál kisebb jelentőséget kapott. A megoldatlan probléma az idő múlásával csak mélyítette a válságot, egyre inkább csökkentve a kilábalás esélyét. A problémák ecsetelése mellett néhány megoldási javaslat is elhangzott: *Serafin József* a szociális földprogramok hálózatát – mint hat megyére kiterjedően működő rendszert – ismertette, amely az agrártérségek munkanélküliségének kezelésében alkalmazható hatékonyan.

A szociális problémák számbavételénél elkerülhetetlenül felmerültek a cigánysággal kapcsolatos gondok is. „A cigányságnak ma nincs meg a saját képzett értelmiségi rétege, mely integrálhatná, útmutatásával ösztönözve kisegíthetné e népcsoportot tespedt állapotából... A jelenlegi katasztrofális helyzetből való kilábalás egyetlen útjának a cigányság kulturális felemelkedése látszik” – véli *Cserti Csapó Tibor* és *Wilhelm Zoltán*, akik bemutatják a pécsi Gandhi Gimnáziumot, mint egy, a cigányság problémáinak kezelésére irányuló megoldási kísérletet.

E közel 550 oldalas konferenciakötet, melyet számos ábra, táblázat, irodalomjegyzék is gazdagít, nemcsak az elméleti szakemberek számára hasznos, hanem a vidékfejlesztésben közvetlenül résztvevő szereplők is találhatnak benne új információt, másutt már bevált, adaptálható ötleteket.

Göbl Edina